

Б И С Е Р И

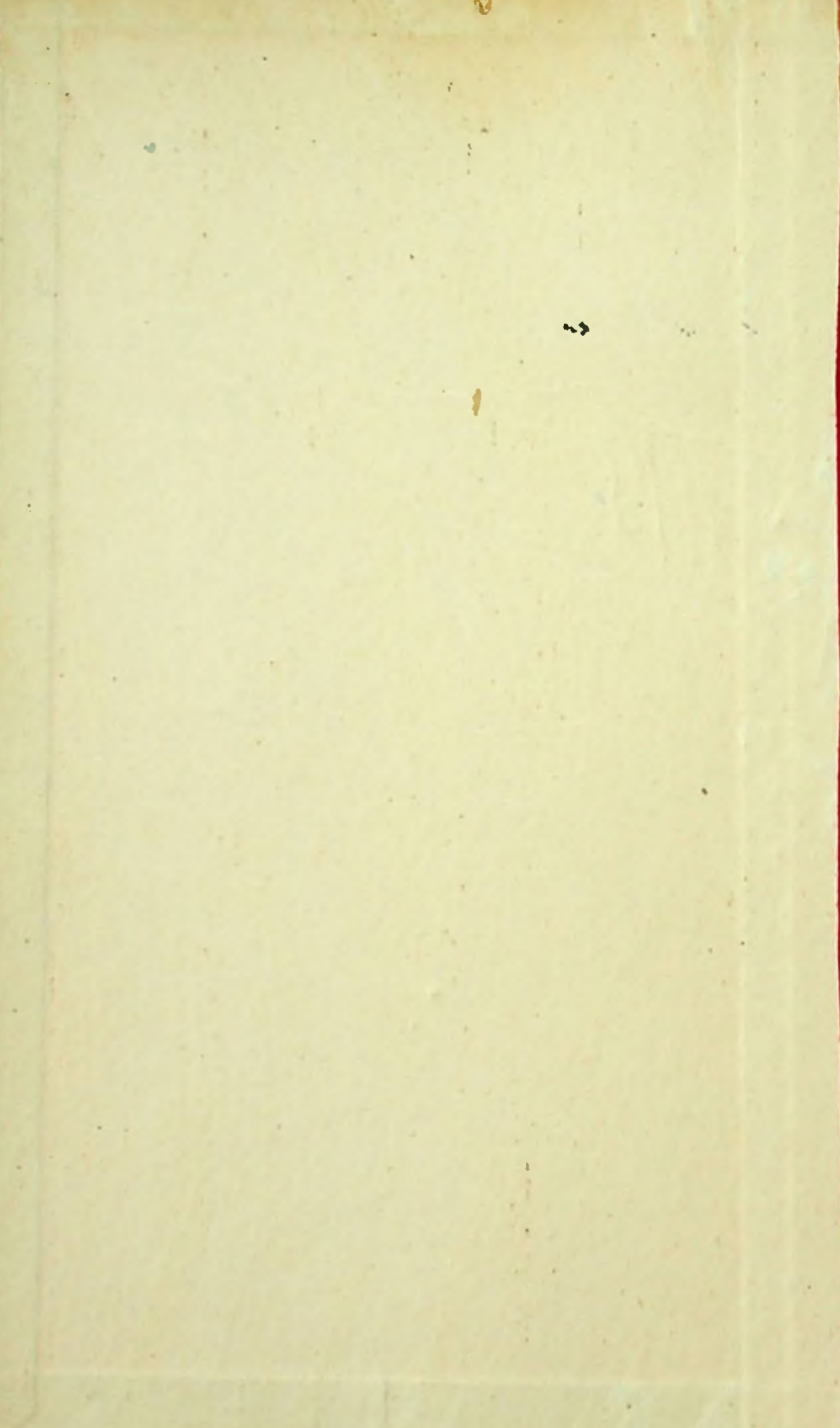
14.122

830-6

РАЈНЕР МАРИЈА РИЛКЕ

ИСМА МЛАДОМ ПЕСНИКУ

К Н И Ж Е Н О

на стр. 5 бр. 115

22-11-1914 г. КНИГОВОДА,

Б И С Е Р И
ИЗ СВЕТСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

14

1942

БЕОГРАД

ПИСМА МЛАДОМ ПЕСНИКУ

Написао
РАЈНЕР МАРИЈА РИЛКЕ

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ГРАДА БЕСНОВЦА

Бр. 14. 122

Струка 830-6

Издавачко и прометно а. д.

» ЈУГОИСТОК «

Превела с оригинала
ВЕРА СТОЈИЋ

Норице израдио
БУНА ЈАНКОВИЋ

Наслов оригинала:
Rainer Maria Rilke
BRIEFE AN EINEN JUNGEN DICHTER

ШТАМПА: ШТАМПARIЈА „ПРОСВЕТА“ — БЕОГРАД

(Опште овлашћење Хем. централе бр. 23597 XV-6 за
уtroшак хартије у децембру 1942)

УВОД

Беше у позну јесен 1902 — седео сам под древним кестеновима у парку Војне академије у Винер-Нојштату и читао књигу. Толико сам се удубио у читање да готово нисам ни опазио када се једини невојник међу нашим наставницима, учени и добродушни жупник Академије Хорачек приближио и сео поред мене. Узео ми је свеску из руке, посматрао корице и вртео главом. „Песме Рајнер-Марија Рилкеа?“ питао је замишљено. Затим је листео ту и тамо, прелетео неколико стихова, задубљен у своје мисли гледао у даљину и најзад климнуо главом. „Од питомца Рене Рилкеа постао је дакле песник“.

И тада сам сазнао о мршавом, бледом дечаку, ког су његови родитељи пре више од петнаест година дали у нижу војну реалку у Санкт-Пелтену, да би он касније постао официр. У оно време служио је Хорачек као свештеник у том заводу и он се још тачно сећао некадашњег питомца. Описивао га је као тихог, озбиљног, веома обдареног дечака, који се радо држао по страни, стрпљиво подносио стегу живота у интернату и по завршетку четврте године са осталим питомцима прешао у вишу војну реалку, која се налазила у Мериш-Вајскирхену. Међутим, тамо се показало да његов телесни склоп није довољно отпоран, па су га родитељи стога извадили из завода и пустили да даље студира код куће у Прагу. Како се његов спољашњи животни пут затим даље развијао, то Хорачек више није умео да каже.

После свега тога свакако је разумљиво што сам још истог часа одлучио да своје песничке покушаје пошаљем Рајнер-Марија Рилкеу с молбом да ми каже свој суд о њима. Са непуних двадесет година и на самом прагу једног позива за који сам осећао да је управо супротан мојим склоностима, надао сам се да ћу, ако игде уопште, онда код песника књиге „Мени за свечаност“ наћи разумевања. И уз моје стихове створило се — ма да то уствари нисам нарочито намеравао — и једно пропратно писмо у којем сам се тако искрено исповедио као никад, ни пре ни после, ниједном другом човеку.

Прошло је много недеља пре но што је стигао одговор. Плавим печатом затворено писмо носило је поштански жиг Париза, било је тешко и на омоту показивало исте оне јасне, лепе и чврсте црте којима је писан и текст од првог ретка до последњег. Тако је отпочела моја редовна преписка са Р. М. Рилкеом, која је трајала до 1908, а затим је постепено пресахнула, пошто ме је живот одвео у области од којих ме је песникова топла, нежна и дирљива брижљивост управо хтела да сачува.

Али то није важно. Једино је важно ово десетак писама која овде објављујем, важно за сазнање света у којем је Р. М. Рилке живео и стварао, а важно и за многе који се развијају данас или ће настати сутра. А тамо где једна велика и јединствена личност проговара ситни људи имају да ћуте.

Берлин, јуна 1929.

Франц Ксавер Капус

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
„РАДОЈЕ ДОМАНОВИЋ“
ПЕСКОВАЦ

ПИСМА МЛАДОМ ПЕСНИКУ

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

Париз, 17 фебруара 1903.

Веома поштовани господине,

Ваше писмо нашло ме је тек пре неколико дана. Хоћу да Вам захвалим на великом и милом поверењу које сте ми њиме исказали. А то је готово и све што могу. Не могу да улазим у разматрање начина писања Ваших стихова; јер сувише сам далеко од сваке критичке намере. Ничим се једно уметничко дело не може тако мало додирнути као критичким речима; притом увек произлазе више или мање срећнији неспоразуми. Све ствари нису тако схватљиве и изрециве како би нас већином хтели да убеди; већина догађаја не може се исказати, они се одигравају у једном простору у који никад ниједна реч није ступила, а најмање се дају изрећи уметничка дела, тајанствена бића чији живот траје мимо нашег живота који пролази.

Са овом претходном напоменом смем Вам само још рећи да Ваши стихови немају свој особени начин, али имају тихе и прикривене наговештаје нечег личног. Ово најјасније осећам у последњој песми „Моја душа“. Ту нешто своје тежи да дође до речи и облика. А у лепој песми „Леопарди-у“ ниче можда нека врста сродства са овим великим, усањеним песником. Ипак ове песме нису још ништа особено, ништа самостално, па ни она последња, ни она посвећена Леопарди-у. Ваше мило писмо којим сте их пропратили није пропустило да ми објасни понеке недостатке које сам осетио при читању Ва-

шних стихова а да им, међутим, нисам могао да дам право име.

Питате да ли су Вам стихови добри. Питате мене. Претходно сте питали и друге. Ви их шаљете часописима. Ви их сравњујете са другим стиховима и изненађујете се када извесна уредништва одбију Ваше покушаје. Е, па (кад сте ми већ дозволили да Вам дајем савете), ја Вас молим да све то напустите. Ви управљате своје погледе напоље, а то пре свега не бисте сада смели да чините. Нико Вам не може саветовати ни помоћи, нико. Постоји само једно једино средство. Удубите се у себе. Истражите разлог који Вас нагони на писање; испитајте да ли је он раширио свој корен у најскривенијој дубини Вашег срца, признајте себи да ли бисте морали умрети када би Вам писање било ускраћено. Ово пре свега: питајте самог себе у најприснијем часу својих ноћи: морам ли ја да пишем? Разривајте по себи тражећи дубок одговор. Па ако би тај одговор гласно потврдно, ако ово озбиљно питање можете да предусретнете једним снажним и простим „морам“, онда изграђујте свој живот према тој неминовности; Ваш живот до у његове најравнодушније и најбезначајније часове мора да буде знак и сведочанство овог нагона. Онда се приближите природи. Онда покушајте, као први човек, да искажете оно што видите и доживите и волите и губите. Немојте писати љубавне песме; избегавајте у почетку оне песничке облике који су сувише свакидашњи и обични: они су најтежи, јер је потребна велика, дозрела снага за то да се да нешто своје у једној области у којој се у великом броју јављају добра а делимично и сјајна предања. Зато се спасавајте од општих мотива ка онима које Вам пружа Ваша сопствена свакидашњица; опишите своје туге и жеље, мисли које Вам пролећу кроз главу, и своју веру у неку лепоту — опишите све то присном, тихом, смер-

ном искреношћу и употребите у изражавању својих мисли и осећања ствари из Ваше околине, слике Ваших снова и предмете Ваших сећања. Ако Вам Ваша свакидашњица изгледа сиромашна, немојте оптуживати њу; оптужујте себе, реците самом себи да нисте довољно песник да бисте могли дозвати њена богатства; јер за ствараоца нема сиромаштва нити бедног, равнодушног места. Па када бисте лежали чак и у тамници, чији зидови не би допуштали да иједан од шумова света допре до Ваших чула — зар и тада не бисте имали још своје детињство, његово дивно, краљевско богатство, ову ризницу успомена? Управите онамо своју пажњу. Покушајте да извучете на површину потонуле сензације те далеке прошлости; Ваша личност учврстиће се, Ваша осамљеност размахнуће се и постаће сутонасто пребивалиште мимо којег ће у даљини промицати спољашња бука. — Па ако се из тог скретања у себе, из тог понирања у свој сопствени свет роде стихови, онда нећете помишљати на то да икога питате да ли су то добри стихови. Нећете учинити ни покушај да часописе заинтересујете за те радове: јер ћете у њима гледати свој драги природни посед, делић и глас свог живота. Уметничко дело је добро ако је настало из неминовне потребе. У овој врсти његовог порекла лежи и суд о њему: другог суда нема. Зато, веома поштовани господине, не знам Вам другог савета до овог: удубити се у себе и испитивати по дубинама у којима извире Ваш живот; на његовом врелу наћи ћете одговор на питање да ли морате да стварате. Примите тај одговор онако како буде гласно, без мудровања и тумачења. Можда ће се показати да сте позвани да budete уметник. Онда примите на себе судбину и носите је, њен терет и њену величину, не питајући никад за награду која би могла да дође споља. Јер онај који ствара мора да буде један свет за себе и

да све налази у себи и у природи којој се придружио.

А можда ћете после тог понирања у себе и у своју осаму морати да се одрекнете жеље да постанете песник (довољно је, како рекох, осетити да би се могло живети и без писања, па се тад и не сме писати). Али и онда ово испитивање себе самог, за које Вас молим, није било узалудно. Ваш живот ће отад у сваком случају наћи своје сопствене путеве, а да они буду добри, богати и широки, то Вам желим више но што могу да изразим.

Шта да Вам још кажем? Чини ми се да је све наглашено онако како заслужује; и најзад, друго нисам ни желео него да Вам саветујем да тихо и озбиљно растете целим током свог развијања; Ви тај развој не можете јаче пореметити но када гледате напоље и споља очекујете одговор на питања на која само Ваше најдубље осећање, у Вашем најприснијем часу, можда може да одговори.

Са радошћу сам у Вашем писму нашао име господина професора Хорачека; према овом љубазном научнику сачувао сам велико поштовање и захвалност која траје годинама. Молим Вас да му будете тумач ових мојих осећања; веома је лепо од њега што ме се још сећа и ја то уместо да ценим.

Стихове које сте ми љубазно поверили враћам Вам истовремено. И још једанпут Вам захваљујем за величину и срдачност Вашег поверења, којег покушавам да будем мало достојнији но какав обичан туђинац — што уствари и јесам — одужујући се овим искреним и по најбољем уверењу датим одговором.

Са свом оданошћу и саосећањем:

Рајнер Марија Рилке

Виаређо код Пизе (Италија), 5 априла 1903

Морате ми опростити, драги и поштовани господине, што се Вашег писма од 24 фебруара тек данас захвално сећам: све ово време био сам слаб, не заправо болестан, али притиснут неком грипозном малаксалошћу која ме је чинила неспособним за све. И најзад, када стање никако није хтело да се побољша, пошао сам на ово јужно море, чија ми је благодат једном већ помогла. Али ја још нисам здрав, писање ми тешко пада, па стога ово мало редака морате да узмете као да их је више.

Морате наравно да знате да ћете ме сваким писмом увек обрадовати, а само не замерите одговору који ће Вас можда често остављати празних руку; јер у основи, и управо у најдубљим и најважнијим стварима, ми смо неизрециво сами, и да би један другом могао ишта да саветује или чак да помогне, мора много шта да се деси, много да се испуни, читава једна констелација ствари да се стекне, па да то тек једанпут успе.

Данас сам хтео да Вам кажем само још две ствари: иронија:

Немојте дозволити да она завлада Вама, нарочито не у нестваралачким тренуцима. У стваралачким тренуцима покушајте да се њоме послужите као једним средством више за поимање живота. Примењена чисто, и она је чиста, и човек не треба да се ње стиди; а ако се осећате сувише присно везани за њу, ако се плашите све веће присности

са њом, онда се обратите великим и озбиљним предметима, пред којима она постаје сићушна и беспомоћна. Потражите дубину ствари: у те дубине иронија никад не силази, — и када тако допрете до граница великог, Ви истовремено окушавате да ли овај начин схватања потиче из једне неминовне потребе Вашег бића. Јер под утицајем озбиљних ствари иронија ће или отпасти од Вас (ако је она нешто случајно), или ће се пак (ако је заиста урођена Вашем бићу) оснажити и као озбиљно оруђе сврстати у ред средстава којима ћете морати да стварате своју уметност.

А оно друго што сам Вам данас хтео да испричам јесте ово:

Од свих мојих књига само ми је мален број неопходан, а две су чак стално међу мојим стварима, ма где ја био. Оне су и овде око мене: Библија и књиге великог данског песника Јенс-Петер Јакобзена. Управо се питам да ли Ви познајете његова дела. Можете их лако набавити, јер један део објављен је у Рекламовој Универзал-библиотеци у веома добром преводу. Набавите свешчицу „Шест новела“ од Ј. П. Јакобзена и његов роман „Нилс Лине“, па почните са првом новелом прве свешнице која се зове „Могенс“. Обасуће Вас читав један свет, срећа, богатство, непојмљива величина једног света. Живите неко време у овим књигама, научите из њих оно што Вам се чини вредно учења, али пре свега волите их. Ова љубав биће Вам хиљадо- и хиљадоструко узвраћена, ма како се Ваш живот развијао, — она ће, у то сам уверен, проткати ткање Вашег развоја као једна од најважнијих нити међу свима нитима Ваших искустава, разочарања и радости.

Ако треба да кажем од кога сам нешто сазнао о суштини стварања, о његовој дубини и вечитости, онда су то само два имена која могу да означим: Ја-

кобзен, велики, велики песник, и Огист Роден, ва-
јар, који нема равног међу свима уметницима који
данас живе.

И нека Вас пун успех прати на Вашим путевима!

Ваш:

Рајнер Марија Рилке

Виаређо код Пизе (Италија), 23 априла 1903

Ви сте ми, драги и поштовани господине, Вашим ускршњим писмом причинили велику радост; јер оно је казивало много доброг о Вама, а начин на који говорите о Јакобзеновој великој и драгој уметности показао ми је да нисам погрешно када сам Ваш живот са свим његовим многим питањима упутио ка овом обиљу богатства.

Сада ће се пред Вама открити „Нилс Лине“, књига дивота и дубина; што је год чешће читате све вам се више чини да она садржи све, од најнежнијих мириса живота до пуног, снажног укуса његових најтежих плодова. Ту нема ничег што не би било схваћено, поимано, доживљено и сазнавано у треперавом одзивању сећања; никакав доживљај није био сувише сићушан, и најмање збивање развија се као судбина, а судбина сама је као неко чудесно, широко ткање кроз које једна бескрајно нежна рука провлачи сваку нит и поставља је крај друге, а сваку поједину жицу подржава и носи стотинак других. Искусићете велику срећу првог читања ове књиге и пролазићете кроз њена безбројна изненађења као у неком новом сну. Али могу Вам рећи да човек и доцније, увек поново, са истим удивљењем продира кроз ове књиге и да оне ништа не губе од своје чудесне моћи ни од оне бајности којом први пут обасипају читаоца.

Читајући их поново, налазите све више уживања, постајете све захвалнији, и некако бољи и при-

роднији у гледању, дубљи у веровању у живот, а у животу блаженији и већи.

А доцније морате прочитати чудесну књигу о судбини и чежњама „Марије Грубе“, па Јакобзенова писма и листиће из дневника, и фрагменте, и најзад његове стихове који (ма да су само осредње преведени) живе у бесконачном треперењу. (Зато бих Вам саветовао да пригодно купите лепо целокупно издање Јакобзенових дела које садржи све ово. Објављено је у три свеске и добро преведено код Еугена Дидериха у Лајпцигу и стаје, мислим, само 5 или 6 марака по свесци.)

Са својим мишљењем о: „Овде би требало руже да цветају...“ (овом делу тако неупоредљиве тананости и облика) имате наравно сасвим, сасвим неоспорно право насупрот оног који је написао увод. А овде одмах да додам једну молбу: читајте што је могућно мање естетско-критичке расправе, — то су или пристрасна гледишта, окамењена и постала бесмислена у својој беживотној окорелости, или пак веште игре речи код којих данас превагне ово, а сутра једно потпуно супротно схватање. Уметничка дела бескрајно су осамљена и ничим се не могу тако мало дохватити као критиком. Само љубав може да их докучи и задржи, само она може да буде праведна према њима. — Дајте сваки пут себи и свом осећању за право, против сваког таквог расправљања, разглабања или предговора; ако бпсте ипак били у неправу, онда ће Вас природно развијање Вашег унутарњег живота полако и постепено довести до друкчијих сазнања. Оставите својим оценама њихов сопствени, тихи и неремећени развој, који — као и сваки напредак — мора доћи дубоко изнутра и ничим не може да буде притискиван или убрзаван. Носити у себи колико је потребно за развој па онда родити — то је све. Пустити да се сваки утисак и сваки зачетак једног осећања довр-

ши сасвим у себи, у тами, у неизрецивом, несвесном, сопственом разуму недокучивом, и са дубоком скрушеношћу и стрпљењем сачекати час порођаја једне нове светлости: једино то значи уметнички живети, у поимању као и у стварању.

Ту нема мерења временским јединицама, ту не важи година, а десет година нису ништа. Бити уметник значи: не рачунати и не бројати; сазревати као што сазрева дрво, које не гони своје сокове и спокојно стоји усред пролећних бура, без страха да иза тога може и да не дође лето. Оно ће ипак доћи. Али долази само онима који су стрпљиви, који живе као да је вечност пред њима, тако безбрижно мирни и далеки. Ја сазнајем свакодневно, сазнајем у боловима којима сам захвалан: стрпљење је све!

Рихард Демел: Дешава ми се са његовим књигама (а узгред буди речено и са самим човеком, ког површно познајем) да ме, кад наиђем на једну од његових лепих страница, увек испуни страх од идуже, која све може опет да разори и да оно што је достојно дивљења претвори у нешто недостојно. Ви сте га веома добро окарактерисали речима: „успаљено живети и писати“. — И занста је уметничко доживљавање тако невероватно близу полном доживљавању, његовом болу и његовој наследи, да су те две појаве у суштини само различити облици једне исте жудње и једног истог блаженства. И ако би се уместо „успаљености“ смело рећи „пол“, пол у великом, широком, чистом, никаквим црквеним заблудама не осумњиченом смислу, онда би његова уметност била веома велика и бескрајно важна. Његова песничка снага је велика и снажна као праисконски нагон, она носи свој сопствени безобзирни ритам у себи, и избија из њега као извор из стене.

Али, чини се да ова снага није увек сасвим искрена и без позе. (Међутим то и јесте једно од најтежих искушавања за оног који ствара: он мора

увек да остане несвестан, ништа не слутећи о својим најбољим врлинама, ако неће да овима одузме њихову неусиљеност и нетакнутост!) А затим, тамо где та снага, прохујивши кроз његово биће, допре до полног комплекса, она не наилази на једног онако потпуно чистог човека какав би њој био потребан. Нема ту сасвим зрелог и чистог полног света, већ је то један полни свет који није довољно човечански, који је само мушки, који је успаљеност, пијанство и неспокојство, оптерећен оним старим предрасудама и сујетама којима је човек изопачио и натоварио љубав. Зато што он воли само као мушкарац, не као човек, у његовом полном осећању има нечег уског, привидно дивљег, мржњом задахнутог, пролазног, не вечитог, што умањује његову уметност и чини је двосмисленом и сумњивом. Она није без љаге, она је обележена временом и страшћу, и од ње ће мало остати трајно и постојано. (Уметност је, међутим, већином таква!) Па ипак се можемо дубоко радовати оном што је у њој велико, само се не смемо изгубити у њој и постати присталице оног Демеловог света који је тако бескрајно узнемирен, пун прељуба и пометњи, а далек од истинских судбина, које задају више патњи по ови пролазни јади, али пружају и више прилика за духовну величину и више храбрости за вечност.

Најзад, што се тиче мојих књига, највише бих волео да Вам пошаљем све оне које би могле да Вам пруже некакву радост. Али ја сам веома сиромашан, и моје књиге, чим изиђу из штампе, не припадају више мени. Ја сам не могу да их купим и да их — како бих често желео — поклоним онима који би их примили с љубављу.

Зато сам на цедуљници написао наслове (и издаваче) мојих најновијих књига (у свему сам ваљда

објавио 12 или 13), па морам да препустим Вама,
драги господине, да згодном приликом поручите
коју од њих.

Задовољство ми је сазнање да су моје књиге у
Вашим рукама.

Остајте збогом!

Ваш:

Рајнер Марија Рилке

Ворпсведе к. Бремена, 16 јула 1903

Пре једно десетак дана напустио сам Париз, прилично болешљив и уморан, и пошао у једну велику северну равницу чија ширина и тишина и не-бо треба да ме опет излече. Али доспео сам у дуготрајну кишу, која тек данас као да се мало про-ређује над немирно лелујавом земљом; и ја се ко-ристим овим првим тренутком ведрине да Вас по-здравим, драги господине.

Драги господине Капус: једно Ваше писмо оста-вио сам дуго без одговора, не да сам га заборавио — напротив; оно је од врсте оних писама која по-ново прочитавамо када их налазимо међу осталим старим хартијама, и у њему сам Вас сагледао као из велике близине. То беше писмо од другог маја, и Ви га се сигурно сећате. Када га, као сада, читам у великој тишини ове даљине, дирне ме Ваша лепа брига о животу, више но што сам то већ осетио у Паризу, где све друкчије звучи и одјекује — услед превелике буке од које ствари задрхте. Овде где ме окружује снажна земља, преко које хује ветрови с мора, овде осећам да Вам на она питања и осећа-ња која у својим дубинама имају свој сопствени жи-вот ниједан човек не може да одговори; јер и нај-бољи међу нама лутају и греше у речима када оне треба да значе и изразе нешто најтананије и гото-во неизрециво. Али ипак верујем да не морате оста-ти без решења, ако се држите ствари сличних ови-ма на којима се сада одмарају моје очи. Ако се др-жите природе, оног што је једноставно у њој, мале-

ног које једва ико види, а које тако изненадно може да постане велико и неизмерно; ако имате те љубави за сићушно, и сасвим скромно, као слуга, покушате да стекнете поверење оног што изгледа сиромашно: онда ће Вам све постати лакше, јединственије и некако помирљивије, не у разуму можда — који зачуђен заостаје — али у Вашој најдубљој свести, будности и знању. Ви сте тако млади, пре сваког почетка, и ја бих Вас молио, колико год могу усрдније, да имате стрпљења према свему што је у Вашем срцу нерешено, и да покушате да волите сама та питања, као закључане собе и као књиге писане потпуно туђим језиком. Немојте сада истраживати одговоре који Вам не могу бити дати, јер их не бисте могли преживљавати. А у томе и јесте ствар да се све преживљује. Преживљујте сада питања. Можда ћете се онда постепено, неприметно, једног далеког дана уживети у одговор. Можда Ви носите у себи могућност да стварате и уобличавате, као једну нарочито блажену и чисту врсту живота; васпитавајте себе самог за тај задатак, — али примајте оно што долази са великим поверењем, и ако само проистиче из Ваше воље, из некакве нужде Ваше душе, онда то примите на себе и немојте ништа мрзети. Пол је тешко бреме; да. Али то је тежина која нам је наложена, готово све што је озбиљно јесте тешко, а све је озбиљно. Ако то само видите и дођете до тога да из себе, из своје настројености и начина, из свог искуства и детињства и снаге извојујете један потпуно свој однос према полу (без икаквог утицаја конвенција и обичаја), онда се више не морате бојати да ћете се изгубити и постати недостојан оног што је најбоље у Вама.

Телесна наслада јесте један чулни доживљај, исто тако као и само гледање или сам укус којим неки леп плод испуњава човеков језик; она је једно велико, бескрајно искуство које нам је дато, са-

знавање света, обиље и сјај свег знања. Није зло у томе што ми примамо то искуство; зло је што га готово сви људи злоупотребљавају и расипају, и као драж постављају по уморним местима свог живота, и као разоноду схватају уместо као прибирање за достигнуће врхунца. Та људи су и једење претворили у нешто друго: глад на једној, изобиље на другој страни помутили су јасност ове потребе, и слично су помућене све дубоке, просте потребе у којима се живот обнавља. Али појединац може да их за себе избистри и да живи чисто (а ако не појединац, који је сувише зависан, онда бар осамљеник). Он може да дозове у сећање да је сва лепота у животињама и биљкама један тих, постојан облик љубави и чежње, и он може да посматра животињу, као што гледа биљку, како се стрпљиво и вољно спаја и множи и расте, не из телесне насладе, не из телесне муке, већ поковавајући се неминовним потребама које су веће од насладе и муке, и силније но воља и отпор. О, нека би човек ову тајну, којом је земља пуна до у њена најситнија створења, смерније примио и озбиљније носио, подносио и осетио колико је она ужасно тешка, уместо што је узима олако. Нека би имао више страхопоштовања према својој плодности, која је само једна, било да изгледа духовна или телесна; јер и духовно стварање потиче из телесног, исте је природе као и ово, и само је као неко тише, усхићеније и вечитије понављање телесне насладе. „Мисао: бити творац, рађати, стварати“ није ништа без своје непрестане, велике потврде и остварења у свету, ништа без хиљадо-струке сагласности ствари и животиња, — и уживање у њој само је зато тако неописиво лепо и богато што је она пуна наслеђених сећања на оплођивање и рађање милиона. У једној стваралачкој мисли оживљују хиљаде заборављених љубавних ноћи и испуњавају је величанственошћу и узвишеношћу. А они који се састају у ноћи и спајају у наслади ко-

ја их уљуљукује врше један озбиљан посао и ску-
плају сласти, дубину и снагу за песму неког буду-
ћег песника, који ће устати да каже неисказане ми-
лине. Они призивају будућност; па ако и лутају и
слепо се грле, будућност ипак долази, један нов чо-
век се диже, и на темељу случаја који се — како се
чини — овде збио рађа се закон којим се једно
отпорно, снажно семе пробија до ћелије јајета ко-
ја му отворена полази у сусрет. Не дајте се збунити
оним што је на површинама; у дубинама све по-
стаје закон. А они који тајну погрешно и наопако
преживљују (а њих је веома много), губе њу само
за њих саме и ипак је предају даље, као запечаћено
писмо, и сами не знајући. И немојте се збунити због
многострукости имена и замршености случајева. Мо-
жда је изнад свега неко велико материнство, као
заједничка чежња. Лепота девице, бића „које (како
сте лепо рекли) још ништа није остварило“, јесте
материнство које себе наслућује и припрема, стра-
хује и чезне. И лепота мајке јесте материнство које
служи, а у старици живи једна велика успомена. И
у мушкарцу има материнства, чини ми се, телесног
и духовног; његово стварање такође је нека врста
порађања, а порађање је када он ствара из свог нај-
дубљег обиља. Можда су полови сроднији но што
људи верују, и велико обнављање света састојаће
се можда у томе што мушкарац и девојка, ослобо-
ђени свих заблудних осећања и похота, неће једно
друго тражити као супротности, већ као брат и се-
стра, као суседи, и удруживаће се као два човека,
да просто, озбиљно и стрпљиво, заједнички носе те-
шки пол који им је наметнут.

Али све оно што ће можда једном многим бити
могућно, може осамљеник већ сада да припреми и
изгради својим рукама, које мање греше. Зато, дра-
ги господине, треба да волите своју осамљеност и
да бол што Вам га она проузрокује носите кроз
звучни склад тугованке. Јер они који су Вам бли-

ски, далеки су — велите Ви — а то показује да круг око Вас почиње да се шири. И ако је Ваша близина далеко, онда је Ваша даљина већ под звездама и веома велика; радујте се свом растењу и развоју, у који дакако не можете никог да поведете собом, и будите добри према онима који заостају, и будите сигурни и мирни пред њима, и не мучите их својим сумњама и не плашите их својим поуздањем или својом радошћу које они не би могли да схвате. Тражите неку једноставну и верну заједницу са њима, која се неће неминовно морати да измени ако Ви сами budete постали друкчији; волите у њима живот у једном туђем облику и будите трпељиви према људима који старе, који се плаше самоће према којој Ви имате поверења. Избегавајте да оној драми која је вазда будна између родитеља и деце додајете пове сукобе; она истроши многу снагу деце и исцрпи љубав родитеља, која дела и греје и када не схвата. Немојте тражити савета од њих и немојте рачунати на њихово разумевање; али верујте у једну љубав коју похрањују за Вас као неко наследство, и уздајте се у то да у овој љубави лежи једна снага и један благослов, из којег не морате изићи па да доспете сасвим далеко!

Добро је што пре свега ступате у један позив који Вас чини самосталним и потпуно Вас упућује на самог себе, у сваком смислу. Сачекајте стрпљиво да ли ће се Ваш унутарњи живот осећати ограниченим услед природе овог позива. Ја га сматрам веома тешким, позивом који много изискује, јер је оптерећен великим конвенцијама, а готово уопште не оставља места за лично схватање његових задатака. Али Ваша осамљеност биће Вам подршка и завичај и усред веома страних околности, и полазећи од ње наћи ћете све своје путеве. Све моје жеље прате Вас и моје поверење је са Вама.

Ваш:

Рајнер Марија Рилке

Рим, 29 октобра 1903

Драги и поштовани господине,

Ваше писмо од 29 августа примно сам у Фиренци, а тек сада — после пуна два месеца — стижем с одговором. Опростите ми ово одгађање, — али ја за време путовања нерадо пишем писма, јер ми је за писање писама потребно више но најнужнији алат: потребно ми је нешто тишине, и самоће, и расположење једног не сувише страног часа.

У Рим смо стигли пре једно шест недеља, у доба када је то још онај пусти, онај врели, грозницом озлоглашени Рим, и та околност, заједно са другим, практичким тешкоћама смештаја, допринела је да немиру око нас никако не беше краја, а туђина нас притиснула свим теретом безавичајности. Уз то још ваља узети у обзир да Рим (ако га још не познајете) првих дана боравка утиче поражавајући тужно: неживом и мутном музејском атмосфером којом одише, обиљем својих ископаних и с муком одржаваних трагова прошлости (од којих се храни једна ситна садашњост), безмерним — од научника и филолога подржаваним а од путника који обичаја ради путују по Италији подражаваним — прецењивањем свих ових изопачених и искварених ствари, које у основи нису ништа више но случајни остаци једног другог доба и једног живота који није наш и не треба да буде наш. Најзад, пошто сте се недељама, из дана у дан, бранили, ви се некако сналазите и, ма да још помало збуњени, враћате опет се-

би, па помислите: не, нема овде више лепоте но другде, и сви ови предмети којима се нараштаји на-следно диве, а на којима су надничарске руке врши-ле поправке и допуне, не значе ништа, нису ништа и немају ни срца ни вредности; — али овде има мно-го лепоте, јер свуда има много лепоте. Млазеви во-де, бескрајно пуни живота, продиру преко старих аквадукта у велики град, поигравају изнад камених белих тасова по оним многобројним трговима, разли-вају се по широким, пространим басенима и шуме по дану и жуборе по ноћи, која је овде велика и звездана и мека од даха ветрова. И башта има овде, незаборавних дрвореда и степеништа, степеништа по замисли Микеланђела, степеништа грађених по угледу ступњевитих водопада, — широких у паду, рађајући степен из степена као талас из таласа. Под таквим утисцима ви се приберете, долазите себи и спасавате из оног бучног и уображеног мноштва што ту прича и брбља (а како је само говорљиво!) и научите полако да разазнајете оно веома мало ства-ри у којима траје нешто вечно што можете да воли-те и нешто осамљено у чему можете тихо да уче-ствујете.

Станујем још у граду, на Капитолу, недалеко од најлепшег споменика коњаника који је сачуван из римске уметности, — Марка Аурелија; али кроз не-колико недеља преселићу се у једну мирну, скромну просторију, у један стари доклат, као изгубљен у дубини великог парка, сакривен од града, његових шумова и случаја. Тамо ћу провести целу зиму и ра-довати се великој тишини од које очекујем дар до-брих и ваљаних часова...

Из тог скровишта, где ћу се осећате више као код куће, написаћу Вам једно веће писмо, у којем ће бити говора и о Вашем писму. Данас морам само да Вам кажем (а можда није право што то већ ра-није нисам учинио) да књига коју сте наговорили

у Вашем писму (а која је требало да садржи Ваше радове) није стигла овамо. Је ли враћена Вама, можда из Ворпсведе? (Јер: пакети се не смеју слати за вама у иностранство). Ова могућност је најповољнија и волео бих да се она потврди. Надам се да није изгубљена, — што крај прилика које владају у италијанској пошти не би спадало у изузетке — на жалост.

Са задовољством бих примио и ту књигу (као све што ми даје знака од Вас); а песме које су у међувремену настале (ако ми их поверите) увек ћу читати и поново прочитавати и преживљавати онако пуно и од срца колико само могу. Са жељама и поздравима

Ваш:

Рајнер Марија Рилке

Рим, 23 децембра 1903.

Драги мој господине Капус,

Нећу да останете без поздрава од мене кад наступи Божић и када Ви, усред празничког расположења, теже носите своју самоћу но иначе. Али ако тада опазите да је она велика, радујте се томе; Јер шта би била једна осамљеност (тако питајте самог себе) која не би имала величине; постоји само једна осамљеност и она је велика и не подноси се лако, и готово свима долазе часови када би они њу радо заменили за ма какву, ма колико баналну и јевтину заједницу, за привид неког најмањег слагања са првим који наиђе, ма био то и најнедостојнији... Али можда су то управо они часови у којима осамљеност расте; јер њено растење је болно као и растење дечака а тужно као почетак пролећа. Но то не сме да Вас буни. Јер оно што је потребно ипак је само ово: самоћа, велика унутарња самоћа. Повући се у себе и сатима никог не срести, — то ваља моћи постићи. Бити осамљен, као што сте били осамљени као дете, када су се одрасли кретали око вас, заокупљени стварима које су се чиниле важне и велике зато што су одрасли изгледали тако запослени и зато што о њиховом делању ништа нисте поимали.

И када једног дана увидите како су њихова занимања бедна, њихови позиви укрућени и изгубили везу са животом, зашто онда и даље не гле-

дати на њих попут детета као на нешто туђе, из дубине свог сопственог света, из ширине своје сопствене осамљености, која је и сама рад и ранг и позив? Зашто хтети заменити мудро неразумевање једног детета отпором и презиrom, када неразумети значи бити сам а отпор и презирање значи учешће у оном од чега се тим средствима хоћете да одвојите.

Мислите, драги господине, на свет који носите у себи и назовите то размишљање каквим Вам драго именом; нека је сећање на своје детињство или чежња за својом будућношћу, — будите само пажљиви према оном што у Вама устаје и поставите га изнад свега оног што опажете око себе. Збивање у највећој дубини Ваше душе заслужује сву Вашу љубав, на том збивању морате некако делати и не губити сувише времена и сувише храбрости око расветљавања свог става према људима. А ко Вам каже да га уопште имате? — Знам, Ваш позив је тежак и пун противречности са Вама, и ја сам предвиђао Вашу жалбу и знао да ће она доћи. Сада кад је дошла, ја њу не могу умирити, могу Вам само саветовати да промислите нису ли сви позиви такви, пуни захтева, пуни непријатељства према појединцу, такорећи набубрени мржњом оних који су се немо и мрзовољно снашли у трезвеној дужности. Сталеж у којем сад морате да живите није теже оптерећен конвенцијама, предрасудама и заблудама но сви остали сталежи, па ако има таквих који показују на изглед већу слободу, ипак нема ниједног који у себи има ширине и пространства, и који је у вези са оним великим стварима од којих се састоји истински живот. Само појединац, који је осамљен, подвргнут је дубоким законима као једна ствар, и када неко изиђе у зору која руди или управи свој поглед у вече које је пуно збивања, и када осети шта се ту дешава, онда сваки сталеж отпада од ње-

га као од мртваца, иако он стоји сред вреве живота. Оно што Ви, драги господине Капус, морате да доживљујете сада као официр, Ви бисте нешто слично осећали и у сваком од постојећих позива, па чак и да сте, ван сваког положаја, тражили само лак и самосталан додир са друштвом, не бисте били поштеђени овог осећања спутаности. — Свуда је то тако; али то није разлог за страх или тугу; ако нема заједнице између људи и Вас, покушајте да се приближите стварима које Вас неће напустити; још има ноћи и ветрова који хује кроз дрвеће и преко многих земаља; још је међу стварима и код животиња све пуно збивања у којем Ви можете да учествујете; и деца су још онаква какав сте Ви били као дете, тако тужна и срећна, — и када помишљате на своје детињство онда Ви опет живите међу њима, међу осамљеном децом, а одрасли нису ништа, и њихово достојанство нема вредности.

А ако Вам је страшно и мучно да мислите на детињство и на оно једноставно и тихо што је са њим у вези, — зато што више не можете да верујете у Бога, на кога тамо свуда наилазите, онда упитајте себе, драги господине Капус, да ли сте то заиста Ви изгубили Бога? Није ли напротив тако да га Ви још никад нисте ни имали? Јер када је то требало да буде? Зар Ви мислите да једно дете може да га држи, њега ког мушкарци само с муком могу да носе и чији терет згњечи старце? Зар Ви верујете да би онај који га занста има могао да га изгуби као какав ситан камичак, или не мислите ли и Ви да би онај који би га имао могао само још од њега да буде изгубљен? — Али ако сазнате да га није било у Вашем детињству, па ни раније, ако слутите да је Христос обманут својом чежњом а Мухамед преварен својом гордошћу, — и ако са ужасом осећате да га нема ни сада, у овом часу када о њему говоримо, — шта Вам онда даје право да за њим, који

никад није постојао, тугујете као за неким ишчезлим и да га тражите као да је изгубљен?

Зашто не помишљате да је он тај који долази, који одувек претстоји, онај будући, — коначни плод једног дрвета чије смо лишће ми? Шта Вас спутава да његово рођење баците у будућа времена која тек настају и да свој живот живите као један болан а леп дан у историји једне велике бременитости? Зар не видите како је све што се збива увек опет почетак и зар то не би могао да буде Његов почетак, када је започињање само по себи увек толико лепо? Ако је он најсавршенији, зар не мора оно што је ниже да буде пре њега, како би се он могао одабирањем развити из множине и изобиља? — Зар не мора он да буде последњи, да би све обухватио у себи, и какав бисмо смисао имали ми када би онај за ким жудимо већ био и битисао?

Као што пчеле скупљају мед, тако и ми из свега извлачимо оно што је најслађе и изграђујемо Њега. Отпочињемо чак и са сићушним, са безначајним (само ако се то ради из љубави), са радом и одмором после рада, са ћутањем или са неком ситном, самотном радошћу, — са свим оним што ми сами, без учесника и присталица чинимо, започињемо ми њега, ког нећемо доживети као што ни наши преци нису могли да доживе нас. Па ипак су они, ти давно-прошли, у нама, као клица и склоност, као терет на нашој судбини, као крв која шуми и као покрет који се диже из временских дубина.

Има ли нечег што може да Вам узме наду да ћете и Ви једном тако бити у њему, у најудаљенијем, крајњем?

Прославите, драги господине Капус, Божић у овом побожном осећању да је Њему потребан од Вас можда баш овај животни страх па да започне: можда су управо ови дани Вашег превирања онсдоба када све у Вама дела на њему, као што сте

већ једном, као дете, задржавши дах, делали на ње-
му. Будите стрпљиви и без мрзовоље, и помислите
да је најмање што ми можемо урадити то да Му по-
стајање не чинимо тежим но што то земља чини
пролећу када оно хоће да дође.

И будите радосни и спокојни.

Ваш:

Рајнер Марија Рилке

Рим, 14 маја 1904

Драги мој господине Капус,

прошло је много времена откако сам примио Ваше последње писмо. Немојте ми то замерити; прво рад па узнемиравања и најзад болешљивост задржавали су ме стално од овог одговора, који је (то сам желео) требало да Вам дође из мирних и добрих дана. Сада се осећам опет нешто боље (почетак пролећа са његовим opakим, ћудљивим прелазима и овде се гадно осећао) па стижем да Вас, драги господине Капус, поздравим и да Вам (што од срца радо чиним) кажем ово и оно поводом Вашег писма, како најбоље умем.

Ви видите: преписао сам Ваш сонет, јер сам нашао да је леп и једноставан и као рођен у облику у којем се креће тако тихо и одмерено. То су најбољи Ваши стихови које сам имао прилике да прочитам. А сада Вам дајем тај препис, јер знам како је важно и пуно новог искуства наћи свој сопствени рад у туђем препису. Прочитајте ове стихове као да су туђи, па ћете у дубини душе осетити колико су они Ваши.

За мене беше радост да чешће прочитам овај сонет и Ваше писмо; захваљујем Вам за обоје.

А Ви не смете дозволити да Вас у Вашој осамљености збуњује сазнање да у Вама постоји нешто што жели да изиђе из те самоће. Управо ова жеља, ако је употребите мирно и надмоћно и као оруђе, помоћи ће Вам да проширите своју самоћу на далеке земље. Људи су (помоћу конвенција) све решили

олако и по најлакшој страни олаког схватања; јасно је, међутим, да се ми морамо држати оног што је тешко; све живо држи се њега, све у природи расте и брани се на свој начин и претставља нешто своје, поникло из себе, покушава да то буде по сваку цену и против свег отпора. Ми мало знамо, али да се морамо држати тешког, то је извесност која нас неће напустити. Добро је бити осамљен, јер осама је тешка; сама околност да је нешто тешко мора да буде разлог више да се то чини.

И волети је добро: јер љубав је тешка. Волети као човек човека: то је можда најтеже што нам је задато, оно крајње, последње искушавање и испит, рад за који је свако друго делање само припрема. Зато млади људи, који су у свему почетници, још не умеју волети: они то морају да науче. Целим бићем, свима силама, усредсређени око свог самотног, немирног срца, чији ударици стреме увис, они морају да науче љубав. Доба шегртовања, међутим, увек је дуг, издвојен размак времена и тако је волети задуго и до поодмаклих дана у животу: — осамљеност, појачана и продубљена самоћа за оног ко воли. Волети, пре свега, није ништа што се зове нестајати, предавати се и спајати са другим (јер шта би било једно сједињење непречишћеног и незавршеног, још несређеног?) — оно је узвишен повод за појединца да сазрева, да у себи нешто постане, да постане један свет, свет за себе другом за љубав, оно је велик, нескроман захтев који му је постављен, нешто што га одабира и опредељује за далеко. Само у овом смислу, као задатак да делају на себи („ослушкивати и ковати дан и ноћ“) смели би млади људи да употребе љубав која им се даје. Нестајање у другом и предавање и свака врста заједнице није за њих (који још дуго, дуго морају да штеде и да скупљају), то је оно коначно, можда оно зашто читави човечји животи сад још једва достају.

У томе пак и греше млади људи тако често и тако тешко: што се они (у чијој је природи да немају стрпљења) бацају један другом када их обузме љубав, па расипају себе, онакви какви су у свој својој несрећености, нереду и пометености...: А шта треба онда да буде? Шта да учини живот са овом гомилом полуразбијених бића, коју они називају својом заједницом а радо би је назвали својом срећом — када би то ишло — и својом будућношћу? Ту свако губи себе за љубав другом и губи другог и многе друге који би још дошли. И губи ширине и могућности, замењује приближавање и бежање тихих ствари пуних слутњи за једну бесплодну сметеност из које ништа више не може да дође; ништа сем нешто гађења, разочарања и беде, и спасавање у једну од оних многих конвенција које су, као општа склоништа, у великом броју подигнута дуж овог најопаснијег пута. Ниједна област људског доживљавања није толико снабдевена конвенцијама као ова; ту су појасеви за спасавање најразличитијих проналазака, чамци и бешике за пливање; прибежишта сваке врсте умело је друштвено схватање да створи, јер — пошто је оно било склоно да љубавни живот узме као неко задовољство — морало је и да га подеси олако, јевтино, без опасности и сигурно, као што су јавне забаве.

Додуше, многи млади људи, који погрешно тј. једноставно дајући себе и неусамљено воле (а просечни човек увек ће остати при том), — осећају сав мучан терет једног промашаја и хоће и стање у којем су доспели да на свој лични начин учине способним за живот и плодним; — јер њихова им природа казује да се питања љубави, још мање но све што је иначе важно, не могу решити јавно и према овом или оном договору; да су то питања, присна питања човека човеку, за која је у сваком поједином случају потребан нов, нарочит, само лички

Одговор: — али, како би они који су се већ изме-
шали и више се не одвајају и не разликују, који
дакле више немају ничег свог, могли да нађу изла-
за из себе самих, из дубине већ затрпане осамље-
ности?

Они делају из заједничке беспомоћности и до-
спевају — када онда, у најбољој намери, хоће да
избегну конвенцију која им бode очи (рецимо брак)
— у руке једног мање гласног, али исто толико
смртног конвенционалног решења; јер ту је онда
све, надалеко око њих — конвенција; тамо где се
дела из једне прерано сливене, мутне заједнице
сваки је поступак конвенционалан; сваки однос
до којег таква пометња доводи има своју конвен-
цију, ма колико да је она неубичајена (тј. у обич-
ном смислу неморална); па чак и раскид био би ту
један конвенционалан корак, једна нелична случајна
одлука без снаге и без плода.

Онај који озбиљно гледа наћи ће да, као и за
смрт која је тешка, ни за тешку љубав није још на-
ђено објашњење, решење, ни знак ни пут; и за оба
ова задатка што их прикривено носимо и предаје-
мо даље не отварајући их, неће се моћи истражити
једно заједничко правило које би се заснивало на
споразумевању. Али у истој мери у којој почиње-
мо да као појединци покушамо живот, и ове велике
ствари изићи ће нама, појединцима, из веће близине
у сусрет. Захтеви што их тежак рад љубави ставља
нашем развоју натприродне су величине и ми, као
почетници, нисмо дорасли њима. Али ако ипак из-
држимо и ову љубав узмемо на себе као терет и
као доба шегртовања, уместо да се изгубимо у
свој оној лакој и лакомисленој игри, иза које су се
људи сакрили испред најозбиљније збиље свог жи-
вота, — онда ће они који ће доћи дуго времена по-
сле нас можда осетити неки мали напредак и неко
олакшање; то би значило много.

Та ми сада тек долазимо дотле да однос појединог човека према другом појединцу посматрамо без предрасуде и стварно, и наши покушаји да такав однос преживљујемо немају пред собом узора. Па ипак у менама времена постоји већ понешто што хоће да помогне нашем бојажљивом почетништву.

Девојка и жена, у њиховом новом, особеном развоју, само ће пролазно подражавати мушкарачке добре и ружне обичаје и понављати мушке позиве. По несигурности таквих прелаза показаше се да су жене кроз обиље и промене оних (често смешних) прерушавања пролазиле само зато да своје најсвојственије биће очисте од изобличавајућих уплива другог пола. Жене, у којима непосредније, плодније и пуније поверења обитава живот, мора да су у основи постале зрелија људска бића, човечнија бића но лаки, тежином немања телесног плода под површину живота потиснути мушкарац, који — надут и ужурбан — потцењује оно што верује да воли. Ова у боловима и понижавањима донесена човечност жене обелоданиће се онда када она буде одбацила са себе конвенције само-женствености у преображавањима свог спољног положаја, а мушкарци који данас још не осећају да ово долази, биће тиме изненађени и тучени. Једног дана (зашто данас, нарочито у северним земљама, већ поуздани знаци говоре и светле), једног дана појавиће се девојка и жена, чије име више неће значити само супротност имену мушкараца, већ нешто за себе, нешто при чему се не помишља на допуну и границу, већ само на живот и битисање, — : женски човек.

Овај напредак ће доживљај љубави, који је сада пун заблуда и лутања (спочетка сасвим против воље заосталих мушкараца), преобразити, из основа изменити, претворити у однос који је замишљен између човека и човека, не више између мушкараца и жене. А ова човечнија љубав (која ће се испунити

са бескрајно пуно обзира и тихо, и добро и јасно у спајању и раздвајању) биће слична оној коју ми борећи се и с муком припремамо, љубави која се састоји у томе да две осамљености једна другу штите, границе се и поздрављају.

И још ово: немојте веровати да је она велика љубав која је Вама, дечаку, некад наложена, била изгубљена; можете ли рећи, нису ли тада велике и добре жеље дозреле у Вама, и наумљења од којих још и данас живите? Ја верујем да она велика љубав тако снажно и силно живи у Вашем сећању зато што она беше Ваша прва дубока самоћа и први унутарњи рад који сте вршили на Вашем животу. — Све добре жеље за Вас, драги господине Капус!

Ваш:

Рајнер Марија Рилке

Боргеби гард, Фледие, Шведска, 12 августа 1904.

Хоћу опет часком да говорим Вама, драги господине Капус, ма да не могу готово ништа рећи што би било од помоћи, једва нешто корисно. Имали сте многе и велике туге, које су прошле. И Ви велите да је и то пролажење било тешко и оне-располажавајуће за Вас. Али, молим Вас, размислите нису ли ове велике туге напротив прошле кроз саму средину Вашег бића? Није ли се у Вама много преобразило, нисте ли се Ви негде, на неком месту Вашег бића, изменили док сте осећали тугу? Опасне и опаке су само оне туге које ми износимо међу људе да бисмо их заглушили; попут болести које површно и глупо лече, оне се само повуку и после мале почивке утолико страшније избију; и гомилају се у души и јесу живот, непроживљен, презрен, изгубљен живот од којег човек може и да умре. Када би нам било могућно да видимо даље но што наше знање допире, и још мало даље преко спољних бедема наших слутњи, можда бисмо онда наше туге подносили са већим поверењем но наше радости. Јер оне су тренуци у којима је нешто ново ступило у нас, нешто непознато; наша осећања занеме у плашљивој пометености, све у нама узмиче, настаје тишина, а оно ново што нико не познаје стоји усред те тишине и ћути.

Ја мислим да су готово све наше туге тренуци напрегнутости коју ми осећамо као узетост зато што своја изненађена осећања више не чујемо како жи-

ве. Зато што смо сами са оним туђим што је ступило у нас; зато што нам је за тренутак одузето све што је присно и навикнуто; зато што стојимо усред једног прелаза, где не можемо да застанемо. Зато туга и пролази: оно ново у нама, оно придошло, ступило је у наше срце, ушло у његову најдубљу комору, па ни тамо више није, — већ је у нашој крви. А ми не сазнајемо шта то беше. Могли би нас лако убедити да се ништа није десило, па ипак смо се преобразили као што се преображава кућа у коју је ступио гост. Не умемо рећи ко је дошао, можда то никад нећемо ни знати, али многи знаци говоре да будућност на такав начин улази у нас, да се у нама преобрази дуго времена пре но што се догоди. И зато је од толике важности бити осамљен и пажљив када наиђе туга: јер је привидно безначајни и неми тренутак када наша будућност ступа у нас толико ближи животу но онај други, бучни и случајни тренутак када нам се она, као да долази споља, заиста и догоди. Што смо тиши, стрпљивији и отворенији у тузи утолико слободније улази оно ново у нас, утолико га боље стичемо, утолико више ће оно бити наша судбина, и ми ћемо се, када се она једног доцнијег дана „догоди“ (тј.: из нас иступи пред друге), у дубини наше душе осећати њој сродни и блиски. А то је потребно. Потребно је — и у том правцу поћи ће мало по мало наш развој — да нас не снађе ништа туђе, већ само оно што нам већ одавно припада. Морали смо већ толике појмове кретања да преудесимо у нашем схватању, па ћемо постепено научити да сазнамо и то да оно што ми називамо судбином из људи самих излази на видело а не улази споља у њих. Само зато што толики људи нису усисали и у себе саме преобразили своје судбине, док су ове још живе у њима, они нису ни познали оно што је изишло из њих; било им је толико страно да су они, у својој збрци и стра-

ху, поверовали како је оно управо сада морало да уђе у њих, јер су се клели да никад раније нису ништа слично у себи налазили. Као што су се људи дуго заваравали у погледу кретања сунца, тако се још увек варају у погледу кретања оног што долази. Будућност стоји чврсто, драги господине Капус, а ми се пак крећемо у бескрајном простору.

Па како да нам не буде тешко?

И ако опет говоримо о осамљености, постаје нам све јасније како она у основи није нешто што бисмо могли одабрати или оставити. Ми јесмо осамљени. Можемо се заваравати и понашати као да то није тако. То је све. Међутим, колико је боље увидети да то јесмо, па управо од тог сазнања и полазити. Тада ће се свакако дешавати да нас ухвати вртоглавица; јер све тачке на којима се наше око навикло да одмара ускраћене су нашем погледу, нема више ничег блиског, а све удаљено бескрајно је далеко. Онај ког би из његове собе, готово без припремања и прелаза, поставили на врх какве високе планине морао би да осети нешто слично: несигурност којој нема равне, остављеност на милост и немилост безименог готово би га смрвиле. Веровао би да пада или да је завитлан и бачен у бескрајно пространство или разнесен у хиљаду комада: какву би неизмерну лаж морао да пронађе његов мозак да би достигао и објаснио стање његових чула. Тако се за оног који постаје осамљен измењују сва отстојања, све мере; од ових промена многе се изненадно збивају и онда, као код оног човека на врху брда, настају необична уображења и чудни осети који као да превазилазе све што се може поднети. Али потребно је да и то доживимо. Морамо да примимо наш живот у што је могућно ширем размеру; све, па и нечувено, мора у њему да буде могућно. То је у основи једина храброст која се од нас тражи: бити храбар за најне-

обичније и најнеобјашњивије што може да наиђе на нашем животном путу. То што су људи у овом смислу били кукавице нанело је бескрајне штете животу; доживљаји које називамо „привиђењима“, цели такозвани „свет духова“, смрт, све ове нама тако сродне ствари толико су свакодневним одбијањем истиснуте из живота да су чула којима бисмо могли да их ухватимо потпуно закржљала. О Богу да и не говоримо. Али страх пред необјашњивим није само осиромашно живот појединца, већ су и односи човека према човеку њиме ограничени, тако рећи издигнути из речног корита бескрајних могућности и бачени на угарену земљу крај обале где се ништа не збива. Јер није леност само која чини да се људски односи тако неизрециво једнолико и необновљено понављају од случаја до случаја, него је то и страх пред неким новим, недогледним доживљајем којем човек не верује да је дорастао. Али само онај који је прибран за све, који не искључује ништа, па ни оно што је најзагонетније, преживљавање однос према другом бићу као нешто живо и исцрпшће и свој сопствени живот. Јер чим ми овај живот појединца замислимо као већи или мањи простор, одмах се покаже да већина људи познају само један угао свог простора, место крај прозора, уску пругу по којој се крећу горе-доле. На тај начин они осећају извесну сигурност. Па ипак је толико човечнија она несигурност, пуна опасности, која затворенике из приче Е. А. Поа гони да опињавају облике своје страшне тамнице, да би упознали неизрециви ужас свог боравишта. Ми пак нисмо затвореници. Око нас нису постављене замке и клопке, и ничега нема што би требало да нас плаши или мучи. Постављени смо у живот као у елеменат којем ми најбоље одговарамо, и ми смо поврх тога, прилагођавањем кроз хиљаде година, постали толико слични овом животу да се, ако се не мичемо, благодаречи

успелој мимикрији једва можемо да разликујемо од свега оног што нас окружује. Ми немамо разлога да гајимо неповерење према нашем свету, јер тај свет није противу нас. Ако у том свету има ужаса, то је наш ужас, ако има понора, ти понори нападају нама, ако има опасности, онда морамо покушати да их заволимо. А ако удесимо свој живот према оном начелу које нам саветује да се увек држимо оног што је тешко, онда ће оно што нам сада још изгледа као највише страно постати наше најприсније и најверније. Како бисмо могли да заборавимо оне древне митове који стоје на почецима свих народа, митове о змајевима који се у крајњем тренутку претварају у кнегињице; можда су сви змајеви нашег живота кнегињице које само чекају на то да нас једанпут виде лепе и храбре. Можда је све што је страхотно у најдубљој основи оно што је беспомоћно, што хоће од нас помоћи.

Ви се, драги господине Капус, не смете престрашити када пред Вама искрсне туга, тако велика какву још нисте видели; када немир, као светлост и сенка облака, пређе преко Ваше руке и преко свега што чините. Ви морате помислити да се нешто у Вама дешава, да Вас живот није заборавио, да Вас он држи у руци; он Вас неће испустити. Зашто хоћете један немир, један бол, једну сету да искључите из свог живота, када и не знате шта та стања дељају у Вама? Зашто хоћете да се прегањате с питањем одакле ли све то долази и куда стреми? Та Ви знате да се налазите у прелазима и да ништа толико не желите но да се преобразите. Ако осећате да је у Вама нешто болесно, онда помислите да је болест средство којим се организам ослобађа страног елемента; онда му само морате помоћи да буде болестан, да одболује целу своју болест, да је пусти да сасвим избије, јер то је његов напредак. У Вама, драги господине Капус, збива се сада тако много;

морате бити стрпљиви као какав болесник и пун поуздања као какав оздрављеник; јер можда сте Ви и једно и друго. И још више: Ви сте и лекар који има да бди над самим собом. Међутим, у свакој болести има многих дана када лекар не може ништа друго да чини но да чека. А то је оно што Ви — уколико сте свој сопствени лекар — сада морате пре свега да чините.

Немојте сувише посматрати себе. Немојте извлачити пренагљене закључке из оног што Вам се дешава; пустите просто да се оно збива. Иначе ћете исувише лако доћи до тога да са прекорима (тј.: моралним) гледате на своју прошлост, која је наравно саучесник у свему што Вас сада сналази. То што из лутања, жеља и чежња Вашег дечаштва делује у Вам није, међутим, оно чега се Ви сећате и што Ви осуђујете. Изванредни односи једног осамљеног и беспомоћног детињства толико су тешки, толико замршени, изложени толиким утицајима и истовремено толико издвојени из свих истинских повезаности живота да када неки порок ступи у њих Ви га не смете означити именом а да то не буде нов порок. Морамо уопште бити веома обазриви с именима; толико често је управо име једног злочина оно на чему се живот разбије, а не безимени и лични поступак сам, који је можда био једна сасвим одређена неминовност тог живота коју би он без муке могао да упије. А утрошак снаге само Вам зато изгледа толико велик што Ви прецењујете победу; није победа оно „велико“ што Ви сматрате да сте постигли, ма да имате право у свом осећању; велико је то да је већ постојало нешто што сте могли да ставите на место оне варке, нешто истинито и стварно. Без тога би и Ваша победа била само једна морална реакција, без даљег значаја, а овако је постала један одељак Вашег живота. Вашег живота, драги господине Капус, на који ја помишљам

са толико добрих жеља. Сећате ли се како је овај живот, још из детињства, чезнуо за „великим“? Видим како сада, остављајући велико, чезне за још већим. Зато не престаје да буде тежак, али зато неће ни престати да расте.

И ако треба још нешто да Вам кажем, то је ово: Немојте мислити да онај који покушава да Вас теши без мука живи иза оних простих и тихих речи које Вам понекад чине добра. Његов живот има много мука и туга и далеко заостаје иза њих. Али да је друкчије, никад он оне речи не би умео да нађе.

Ваш:

Рајнер Марија Рилке

Фуруборг, Јонсеред, Шведска, 4 новембра 1904.

Драги мој господине Капус,

за ово време које је протекло без писма био сам делимично на путу, а делимично толико заузет да нисам могао да пишем. Па и данас ми писање тешко пада, јер сам већ многа писма морао да напишем, тако да ми је рука уморна. Кад бих могао да диктирам, рекао бих Вам много, а овако примите само ово мало речи, за Ваше дугачко писмо.

Драги господине Капус, ја често и са тако усредсређеним жељама мислим на Вас да би Вам то у ствари некако морало да помаже. Да ли моја писма заиста могу да значе помоћ, у то често сумњам. Немојте рећи: да, она јесу помоћ. Примите их мирно и без много захваљивања; и сачекајмо шта ће да дође.

Можда ништа не користи да сада улазим у поједине Ваше речи; јер оно што бих могао да кажем о Вашој склоности да сумњате или о Вашој немоћи да спољњи и унутарњи живот доведете у склад, или о свему оном што Вас иначе притискује — : то је увек оно што сам Вам већ говорио: увек жеља да у себи нађете стрпљења да подносите и довољно безазлености да верујете; да стекнете све више поверења према оном што је тешко, и према својој осамљености међу људима. А у осталом пустите да се живот збива. Верујте ми: живот има право, у сваком случају.

А што се тиче осећања: чиста су сва она осећања која Вас свег обухватају и подижу; нечисто је оно осећање које захвата само једну страну Вашег бића па Вас тако извитопери. Све што можете да замислите имајући у виду своје детињство, добро је. Све што од Вас чини више но што сте дотад били у својим најбољим часовима, право је. Свако повишавање је добро ако је у целој Вашој крви, ако није пијанство, није мутност, већ радост којој се провиди дно. Разумете ли како то замисаљам?

И Ваша сумња може да постане добра особина, ако Ви њу будете васпитавали. Она мора да постане свесна, да зна, она мора да постане критика. Питајте њу, када год хоће нешто да Вам поквари, зашто је нешто ружно, тражите доказе од ње, испитујте њу, па ћете можда наћи да је сметена и збуњена, можда и љутито праскава. Али немојте попустити, захтевајте аргументе и поступајте тако, пажљиво и доследно, у сваком поједином случају, па ће доћи дан када ће та сумња од разорног рушиоца постати један од Ваших најбољих радника, — можда најмудрији од свих оних који изграђују Ваш живот.

То је све, драги господине Капус, што Вам данас уместо рећи. Али истовремено Вам шаљем посебни отисак једног малог песничког дела које је сада објављено у прашком „Немачком раду“. Тамо настављам да Вам говорим о животу и о смрти и о томе како је и једно и друго велико и дивно.

Ваш:

Рајнер Марија Рилке

Париз, на други дан Божића 1908.

Треба да знате, драги господине Капус, колико сам се обрадовао овом Вашем лепом писму. Вести које ми дајете, стварне и изрециве, какве су сада опет, изгледају ми добре, и што сам их више разматрао и о њима размишљао утолико сам их више осетио као заиста добре. Ово сам уствари хтео да Вам напишем за Бадње вече; али у раду у којем ове зиме готово непрекидно живим толико је брзо стигао овај стари празник да сам једва нашао још толико времена да обавим најпотребније набавке, а поготову нисам стигао да пишем.

Али мислио на Вас јесам често у току ових празничких дана, и замишљао како морате да сте тихи у својој усамљеној тврђавици међ пустим брдима, на која кидишу они жестоки јужни ветрови као да хоће да их раскомадају и прождеру.

Тишина мора да је безмерна, тишина у којој такви шумови и покрети налазе простора, и ако се помисли да се свему томе придружује још и присуство далеког мора, чија јека прати ово хујање ветрова можда као најдубљи тон ове пренсториске хармоније, онда Вам се може само пожелети да пуни поверења и стрпљиво пустите да на Вама дела ова величанствена самоћа, која се више неће моћи избрисати из Вашег живота, која ће у свему што Вам претстоји да доживите и учините дејствовати као безимени уплив, постојано и тихо одлучујући, као што крв предака у нама непрекидно кружи и са

нашом сопственом крвљу спаја се у оно јединствено, непоновимо, што је увек у нама при сваком преокрету нашег живота.

Да: ја се радујем што имате ову чврсту, изрециву егзистенцију са собом, ову титулу, ову униформу, ову службу, све ово опипљиво и ограничено, што у таквој околини, са исто тако усамљеном малобројном посадом, добија карактер збиље и неминовности, па прелазећи преко оних страна војничког позива које су као игра и убијање времена, значи будну примену и не само допушта већ управо васпитава самосталну пажњу. А да будемо у приликама које на нама делају, које нас с времена на време стављају пред велике, природне ствари, то је све што треба.

И уметност је само један начин живота и човек може, живећи ма како, и не знајући, припремати се за њу; у свачем стварном ближи сте јој и суседнији но у оним нестварним полуартистичким позивима који, варљиво приказујући блискост уметности, практички поричу и нападају бивствовање сваке уметности, као што то чини, на пример, цело новинарство и готово сва критика, и три четвртине оног што се литературом зове и хоће да зове. Радујем се, једном речју, што сте пребродили опасност да западнете у то и живите тамо негде, у некој суровој стварности, усамљени и храбри. Нека би година која претстоји Вас у томе одржала и учврстила.

Увек

Ваш:

Р. М. Рилке

БЕЛЕШКА О ПИСЦУ

Рајнер Марија Рилке, велики немачки песник, рођен је 4 децембра 1875 у Прагу. Његов отац, пензионисани војни чиновник, желео је да му син постане официр, па га је дао у војну реалку. Међутим, душевна, мека природа младога Рилкеа пије подносила војничку стегу, и он је прешао у трговачку академију у Линцу. Доцније је студирао историју уметности, књижевности и права. Посветивши се искључиво књижевном раду, проводио је највећи део свог живота на путовањима, живећи као слободан песник, повучено и усамљено. Умро је у Швајцарској, 29 децембра 1926.

Прве своје песме штампао је још за време студија и раздао их сиротињи, болницама, библиотекама. Чист лиричар, тананих осећања и женствене осећајности, дубоко човечан, Рилке пева о смрти и умирању, о Богу и природи, слави бол и патње, објављује свету нова душевна богатства. Став му је увек окренут према самом себи. Из Рилкеове дубоке, личне религиозности потекла је његова вера у Бога који ће тек да дође и ког он проживљује као тесно јединство са животом самим. На развој и продубљивање његовог религиозног осећања утицало је у великој мери његово путовање у Русију (1899, 1900) и сусрет са Лавом Толстојем. Уопште Рилке је имао много љубави за словенску културу. Утицај пута у Русију осећа се и у првом великом делу „Књига часова“ (изд. 1905, три дела: О калуђерском животу — писано 1899 — О хаџилуку — 1901 — О

сиромаштву и смрти — 1903). 1901 оженио се вајаром Кларом Вестхоф. Од 1902 живео је дуго у Паризу и био годинама у присној вези са вајаром Роденом, који га је „поучио у свему што још није знао а открио му све што је већ знао“. 1903 написао је књигу „Огист Роден“. У Паризу преживљује Рилке све богатство облика и то преживљавање имало је великог уплива на његово песничко стварање.

Новоромантичар, естетa, Рилке је дао стихове савршеног облика и богатих изражајних могућности. 1910 издао је књигу у прози, стварно своју исповест: „Белешке Марте Лауридс Бриге“. 1913, после путовања у Шпанију, објавио је „Живот Марије“, који се често приказује као типично дело новоромантичарске епохе. Четири „згрчене године“ светског рата, које су у њему угушиле моћ песничког стварања, провео је у Минхену, радећи углавном препеве са страних језика. Тек 1921, када се настанио у Швајцарској, а уз подршку Пола Валери, ослободио се опет песник у њему и створио дивне „Елегије“ (1923) и „Сонете Орфеју“ (1923). 1927 објављено је целокупно издање у 6 књига, а 1938 изабрана дела у 2 свеске. Рилке је оставио за собом огромну преписку, из које овде доносимо славна „Писма младом песнику“ — упутства и савете младим људима на прагу живота и стварања, у којима долази до израза сва дубока етика и танана осећајност овог великог лиричара.

30
НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
"РАДОЈЕ ДОМАНОВИЋ"

30 СР 821.112.2

РИЛКЕ Р. М.

Писма младом песнику

ЛЕСКОВАЦ

000014122

COBISS